

POSTANOWIENIE

Dnia 17 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z powództwa S. w P. działające na rzecz D. W. i X. Y.
przeciwko „D.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Ś.
o ryczałty za noclegi na skutek skargi o wznowienie postępowania zakończonego
prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 16 lutego 2016 r. sygn. akt
IX Pa [...],
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 maja 2018 r.,
zażalenia powodów na wyrok Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w K.
z dnia 26 września 2017 r., sygn. akt IX Pa [...],

**1) uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 2 i w tym zakresie
przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego,**

2) oddala zażalenie w pozostałej części.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 26 września 2017 r., sygn. akt IX Pa [...], Sąd Okręgowy - Sąd
Pracy w K. - w sprawie z powództwa 1) S. w P. działającego na rzecz D. W., 2) X.

Y. przeciwko „D.” Spółce z o.o. w Ś. o ryczałty za noclegi - wznowił postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z 16 lutego 2016 r., sygn. akt IX Pa [...] (pkt 1.); uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w K. z 16 lutego 2016 r., sygn. akt IX Pa [...] oraz poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego w C. z 18 listopada 2014 r., sygn. akt V P [...] i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w C. pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania (pkt 2.).

W sprawie pozwana „D.” Spółka z o.o. w Ś. w dniu 9 marca 2017 r. na podstawie art. 401¹ k.p.c. wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z 16 lutego 2016 r., sygn. akt IX Pa [...]. Zdaniem Sądu Okręgowego, skarga o wznowienie spełniała wymogi formalne określone w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego i była uzasadniona. Skarga ta dotyczyła postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z 16 lutego 2016 r., została wniesiona w ustawowym trzymiesięcznym terminie liczonym od dnia wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., wydanego w sprawie K 11/15 i została oparta na art. 401¹ k.p.c., z powołaniem się na to orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją.

W przedmiotowej sprawie powód D. W. wystąpił z powództwem o zasądzenie ryczałtów za noclegi; powództwo to Sąd pierwszej instancji uwzględnił opierając się między innymi na uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, zgodnie z którą zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.), co powoduje, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie

zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy.

Ocena prawna tej kwestii zmieniła się po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., sygn. akt K 11/15 (Dz.U. z 2016 r., poz. 2206), który orzekł, że art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej, w zakresie w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym jest niezgodny z art. 2 Konstytucji, a art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, w zakresie w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Według Sądu drugiej instancji linia orzecznicza Sądu Najwyższego ukształtowana już po wydanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego, wskazuje, że Trybunał Konstytucyjny nie zastępuje prawodawcy, a po jego wyroku z 24 listopada 2016 r., K 11/15, sporna regulacja nadal nie jest całościowa i wymaga uzupełnienia przez ustawodawcę. Sąd Okręgowy uwzględnił to, że strona pozwana dopuszczała nocleg powoda w kabinie samochodu, jednakże takie zastrzeżenie pracodawcy byłoby uprawnione, gdyby nocleg w kabinie samochodu kierowcy międzynarodowego wypełniał standard minimalny i był wystarczający, jeżeli w ten sposób pracodawca zapewnił kierowcy bezpłatny nocleg i jest zwolniony ze zwrotu kosztów noclegu. Takiej regulacji jednak nie ma, dlatego nadal otwarty jest problem kompensaty kosztów spornych noclegów. To, że powód spał w kabinie nie wyklucza zwrotu kosztów, który nie musi przysługiwać w stałej wysokości 25% ryczałtu z § 9 rozporządzenia z 19 grudnia 2002 r. W orzecznictwie jest stanowisko, że jedno świadczenie mogło kompensować całościowe koszty socjalne wyjazdu kierowcy (por. wyroki Sądu Najwyższego z 13 sierpnia 2015 r., II PK 241/14,

z 15 września 2015 r., II PK 248/14, z 17 maja 2016 r., II PK 98/16, z 14 lutego 2017 r., I PK 77/16), ale po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r. orzeczenia Sądu Najwyższego nie są jednolite. Z jednej strony przyjmuje się, że wyrok Trybunału nie wyłączył w pełni regulacji z art. 77⁵ k.p., dlatego kierowcy mogą domagać się ryczałtów za noclegi (wyrok Sądu Najwyższego z 21 lutego 2017 r., I PK 300/15), z drugiej zaś strony, że regulacja ta nie obowiązuje w odniesieniu do kierowców (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2017 r., I PK 77/16).

W ocenie Sądu Okręgowego należy odpowiednio moderować koszty do czasu uregulowania sprawy przez ustawodawcę, na co wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 maja 2017 r., II PK 122/16, przyjmując, że do czasu nowego kompleksowego uregulowania należności za noclegi kierowców w kabinach samochodów transportu międzynarodowego, bądź ustawowego określenia weryfikowalnych warunków zapewnienia kierowcy „bezpłatnego noclegu”, który potencjalnie nie wymagałby żadnej rekompensaty od pracodawcy, sądy pracy w przypadkach braku adekwatnych regulacji układowych, regulaminowych lub umownych - mogą ustalać, wartościować i weryfikować uciążliwość oraz niedogodności odbywania noclegów w kabinach samochodów ciężarowych i zasądzać z tego tytułu odpowiednie rekompensaty z uwzględnieniem dyspozycji art. 322 k.p.c., równoważąc w taki sposób konkretne „kabinowe” i sanitarne uciążliwości nocowania pracownika z korzyściami pracodawcy, nad którego pojazdem i ładunkiem kierowca sprawuje niewątpliwie rodzaj „nocnej pieczy” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2017 r., II PK 122/16, z 28 marca 2017 r., II PK 28/16, z 17 listopada 2016 r., II PK 227/15 oraz z 9 marca 2017 r., I PK 309/15). Wówczas granicą minimalną kompensaty nie jest wysokość 25% ryczałtu noclegowego z § 9 ust. 4 rozporządzenia, ale ryczał ten może być niższy.

Według Sądu Okręgowego art. 77⁵ k.p. nadal ma odpowiednie zastosowanie, do czasu uregulowania sprawy przez ustawodawcę, z tą różnicą że chodzi o inne, bo „autonomiczne” rozumienie podróży służbowej. Oznacza to, że regulacja wewnątrzzakładowa nie powinna pomijać rekompensaty kosztów noclegu, czyli nie powinno z niej wynikać, że nie przysługuje zwrot jakichkolwiek

kosztów, tylko, dlatego, że kierowca ma nocleg (śpi) w kabinie samochodu.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że nawet gdyby przyjąć, że spanie w kabinie samochodu zapewnia właściwy nocleg, nie są wykluczone inne koszty wynikające z takiego noclegu (rekompensata za uciążliwości albo koszty użycia i prania pościeli czy koszty sanitarne), ponadto kierowca w istocie pilnuje wówczas pojazd i towar, co jest z korzyścią dla pracodawcy. W konsekwencji przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd pierwszej instancji wykorzystując powyższe uwagi ustali, czy spanie w kabinie samochodowej stanowiło zapewnienie powodowi właściwego noclegu, a jeśli tak, to czy powodowi należą się inne koszty wynikające z takiego noclegu.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego powodowie: S. w P. działające na rzecz D. W. oraz X. Y. zaskarżyli zażaleniem do Sądu Najwyższego zarzucając naruszenie art. 386 § 2, § 3 i § 4 k.p.c. przez uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji oraz wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji w sytuacji, gdy brak jest podstaw do wydania orzeczenia kasatoryjnego.

Skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz o zasądzenie na rzecz powodów kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy wskazać, że zażalenie powodów skierowane przeciwko zaskarżonemu wyrokowi było bezpodstawne w części dotyczącej pkt. 1 o wznowieniu postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z 16 lutego 2016 r., IX Pa [...], ponieważ w tym zakresie Sąd drugiej instancji nie orzekał na podstawie dyspozycji art. 386 § 2, § 3 i § 4 k.p.c., ale w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia nawiązał jedynie do art. 401¹, art. 407 § 2 k.p.c., a przede wszystkim „orzekł jak w sentencji wyroku na podstawie art. 412 § 1 i 2 k.p.c.”. Tymczasem wymienionych podstaw prawnych wyrokowania autor zażalenia nie objął zaskarżeniem, w konsekwencji w tej części zażalenie było bezpodstawne, dlatego w tym zakresie Sąd Najwyższy oddalił zażalenie na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ k.p.c.

Wnoszący zażalenie w uzasadniony sposób kontestowali natomiast pkt 2

zaskarżonego wyroku zarzutem „braku podstaw do wydania orzeczenia kasatoryjnego”, ale tylko w zakresie obejmującym uchylenie ponadto poprzedzającego (zaskarżony skargą o wznowienie prawomocnego wyroku Sądu drugiej instancji z 16 lutego 2016 r.) wyroku Sądu Rejonowego w C. z 18 listopada 2014 r., sygn. akt V P [...], tj. w części bezpodstawnie i bezzasadnie przekazującej sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania. Tymczasem w tym spornym zakresie Sąd pierwszej instancji wyrokował co do istoty sprawy po przeprowadzeniu istotnej części postępowania dowodowego, wobec tego uchylenie wyroku także tego Sądu było bezpodstawne w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Natomiast, jeżeli w ocenie Sądu drugiej instancji wysokość spornych ryczałtów powinna podlegać miarkowaniu ze względu na potencjalne uciążliwości nocowania w kabinie samochodu połączone ze sprawowaniem pieczy nad pojazdem i ładunkiem pozwanego, to ponowny wyrok w tej sprawie obowiązany jest wydać Sąd drugiej instancji. W tym zakresie należy ponadto mieć na uwadze, że zastosowane przez ten Sąd dyspozycje art. 412 § 1 i 2 k.p.c. obligują do rozpoznania sprawy na nowo w granicach, jakie określiła podstawa wznowienia (§ 1) i to przez sąd, który wydał zaskarżone prawomocne orzeczenie (art. 405 w związku z art. 401¹ k.p.c.). Sąd ten po rozpoznaniu sprawy na nowo może wydać jedno z orzeczeń, o których mowa w art. 412 § 2 k.p.c.

Ogólnie rzecz ujmując, przepis art. 412 § 1 przesądza o tym, że sąd musi powtórzyć lub uzupełnić wcześniej przeprowadzoną rozprawę lub czynności składające się na rozpoznanie sprawy w takim zakresie, w którym materiał procesowy zgromadzony wcześniej dotknięty jest daną podstawą wznowienia. Najdalej w tym zakresie mogą iść skutki ustalenia nieważności jako przyczyny wznowienia. Konieczne jest bowiem wtedy rozpoznanie sprawy na nowo w zakresie, w którym postępowanie dotknięte było nieważnością. Jeżeli przyczyną wznowienia będzie wykrycie wcześniejszego prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego skutkującego w postępowaniu, w którym wydano zaskarżone orzeczenie, istnieniem przeszkody powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), wtedy w ogóle nie wchodzi w grę ponowne rozpoznanie sprawy, lecz wyłącznie uchylenie zaskarżonego orzeczenia i zakończenie postępowania w sposób niemerytoryczny (odrzućcie pozwu albo wyjątkowo umorzenie

postępowania). Jeśli skarga o wznowienie postępowania jest oparta na innych przyczynach restytucyjnych lub późniejszym wykryciu prawomocnego wyroku, który miałby znaczenie prejudycjalne w postępowaniu, w którym wydano zaskarżone orzeczenie, wtedy rozpoznanie sprawy na nowo polega na odpowiednim powtórzeniu lub uzupełnieniu tej części postępowania dowodowego, której dotyczą stwierdzone przyczyny wznowienia (bliżej zob. K. Weitz (w:) J. Gudowski (red.), System Prawa Procesowego Cywilnego, t. III..., s. 1469-1471). W przypadku, gdy potwierdzi się powołana w skardze o wznowienie przyczyna nieważności, sąd powinien zawsze uchylić zaskarżone orzeczenie (następuje to wyrokiem lub - w postępowaniu nieprocesowym - postanowieniem co do istoty sprawy. Gdy potwierdzi się przyczyna wznowienia postępowania w postaci późniejszego wykrycia wcześniejszego prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego, który stanowi podstawę przeszkody w postaci powagi rzeczy osądzonej, sąd musi zawsze uchylić zaskarżone orzeczenie i odrzucić pozew.

W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2017 r., w sprawie III PZ 10/17 (LEX nr 2420320) wyrażono pogląd, że zgodnie z art. 412 § 2 k.p.c. zmiana albo uchylenie orzeczenia, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania jest możliwa „po ponownym rozpoznaniu sprawy”, a zatem po stwierdzenia wpływu wyroku Trybunału Konstytucyjnego na prawomocnie wydane orzeczenie. Wymaga to stanowczego przesądzenia przez sąd orzekający w sprawie ze skargi o wznowienie postępowania, czy powołany w skardze pozwanego wyrok Trybunału Konstytucyjnego ma wpływ na żądanie powodów. W przypadku odpowiedzi twierdzącej, sąd musi natomiast rozstrzygnąć, czy po pominięciu tej podstawy prawnej, która została uznana za niekonstytucyjną, istnieje inna, która ma posłużyć odmiennemu rozstrzygnięciu. Po dokonaniu takiej oceny może okazać się, że konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości, co w konsekwencji będzie upoważniało sąd drugiej instancji do zastosowania art. 386 § 4 k.p.c.

Pomijając pewne kontrowersje związane z wykładnią analizowanych przepisów, nie ulega wątpliwości, że w sprawie objętej zażaleniem nie ma potrzeby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości w tym zakresie, skoro Sąd pierwszej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe, wypowiedział się już w

przedmiocie roszczeń powodów. Jeżeli Sąd drugiej instancji uzna, że postępowanie dowodowe przed Sądem pierwszej instancji wymagało uzupełnienia w zakresie ustaleń dotyczących obowiązujących u pozwanego zasad rozliczania podróży służbowych, to powinien to postępowanie uzupełnić. Jeżeli natomiast ma wątpliwości co do prawidłowości dokonanej przez Sąd pierwszej instancji wykładni przepisów płacowych, to powinien samodzielnie te wątpliwości rozstrzygnąć, a nie zlecać Sądowi pierwszej instancji przeprowadzenie postępowania dowodowego na okoliczność ustalenia treści adekwatnych unormowań.

W konsekwencji w odniesieniu do pkt 2 kontestowanego zażaleniem wyroku Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji zgodnie z art. 394¹ § 1¹ i § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.